

מדד השלום אוקטובר 2017

פרופ' אפרים יער ופרופ' תמר הרמן

טור מדד השלום לחודש אוקטובר הוקדש לשלושה נושאים: ניסיונות החקיקה במקביל לחקירות המתנהלות בימים אלה נגד ראש הממשלה, סדר העדיפות של הנושאים בהם יש לטפל בכדי להבטיח את עתידה של ישראל, וכן דמותו ותפקודו של צה"ל בעיני הציבור.

ניסיונות החקיקה במקביל לחקירות נגד ראש הממשלה: לאחרונה ניסו חברי כנסת מטעם הליכוד לקדם הצעת חוק ("החוק הצרפתי") לפיה ראש ממשלה מכהן לא יחקר כל עוד הוא בתפקידו, למעט אם מדובר בחשד לפלילים מדרגה חמורה מאוד. טענת התומכים בחוק היא כי חקירות נגדו בעודו בתפקיד מונעות מראש ממשלה להתרכז במילוי תפקידו הלאומי רב החשיבות והעומס. טענת המתנגדים לחוק היא כי ראש הממשלה הוא ככל אזרח, ואם לדעת הגופים האמונים על שמירת החוק והסדר במדינה יש נגדו חשדות מבוססים - יש לחקור אותו כמקובל. מתברר כי הציבור בארץ השתכנע יותר מטענת המתנגדים לחוק המוצע מאשר מטענת התומכים בו. לשאלה מה דעתך על הצעת החוק השיבו 66% מהמרואיינים היהודים ו-86% מהערבים כי הם מתנגדים להצעת החוק הצרפתי. כלומר רוב ברור, אם כי קטן יותר, סבור שיש לקיים חקירות גם כאשר ראש הממשלה מכהן בתפקידו. ביחס לשאלה האם אתה מסכים או לא מסכים עם טענתו של ראש הממשלה כי חקירות המשטרה והפרקליטות בנוגע אליו הן תוצאה של רצון מתנגדיו הפוליטיים להפיל אותו: 58% בקרב המרואיינים היהודים ו-68% בקרב הערבים לא מסכימים עם טענת "הקשר הפוליטי".

פילחנו את תשובות המדגם היהודי לשתי השאלות הללו לפי הצבעה בבחירות לכנסת ב-2015. למעט שתי המפלגות החרדיות שבהן רק מיעוט התנגד להצעת החוק הצרפתי, בכל המפלגות, כולל בליכוד, מפלגתו של ראש הממשלה, היה רוב למתנגדים להצעה. דפוס דומה, אם כי ברוב קטן יותר התקבל כשניתחנו לפי אותו משתנה את התשובות לשאלה בדבר היות החקירות חלק ממסע פוליטי להפלת נתניהו: כאן רוב מצביעי המחנה ציוני מרצ, כולנו ויש עתיד לא הסכימו עם הטענה שזה אכן המניע מאחורי החקירות ומצביעי שאר המפלגות כן הסכימו עם טענה זו.

מעבר למייד, ביקשנו הפעם לבחון מהם בעיני הציבור סדרי העדיפויות הלאומיים, כלומר במה יש להתרכז. שאלנו:

מה חשוב ביותר להבטחת עתידה של ישראל? המרואיינים התבקשו לבחור מתוך רשימה של ששה נושאים - טיפוח מערכת החינוך, הקטנת המתחים בין החלקים השונים בחברה הישראלית, פיתוח הכלכלה, חיזוק צה"ל, חיזוק הקשר בין ההנהגה לעם וחתימת הסכם שלום עם הפלסטינים - מהו הנושא הראשון והשני בחשיבותם בעיניהם. יש לציין כי הנושאים הוקראו בסדר מתחלף כדי לא ליצור הטיה של המרואיינים לכיוון זה או אחר. בקרב המרואיינים היהודים, השיעור הגבוה ביותר הצביעו במקום הראשון על הקטנת המתחים בחברה הישראלית (26.5%) ולאחריו על טיפוח מערכת החינוך (22.6%). בתחתית הסולם כאן ניצבו חתימה על הסכם שלום עם הפלסטינים (11.5%) וחיזוק הקשר בין המנהיגים לעם (6%). כאשר צירפנו את המקום הראשון והשני, הצמרת אצל המרואיינים היהודים התהפכה: קודם טיפוח מערכת החינוך ולאחר מכן איחוי

השסעים בחברה. התחתית לעומת זאת נותרה כשהייתה. בקרב המרואיינים הערבים ניצב במקום ראשון הנושא של טיפוח מערכת החינוך (31%) ובמקום השני - חתימת הסכם שלום עם הפלסטינים (28%). בתחתית הסולם ניצבו כאן חיזוק הקשר בין העם למנהיגים (5%) וחיזוק צה"ל (3%).

הדירוג שהתקבל מראה שכל הנושאים המופיעים בשלישיה הראשונה הם בעלי אופי חברתי או כלכלי, שעה שהנושאים המתייחסים לתחום הביטחוני והמדיני מדורגים אחריהם. דירוגו בתחתית של "חיזוק הקשר המנהיגים לעם" מעיד, ככל הנראה, שהציבור, היהודי והערבי כאחד אינו תולה תקוות רבות במנהיגיו ואינו רואה בחיזוק בקשר אתם נושא בעל חשיבות לאומית עליונה.

בהתחשב בכך ההנהגה והציבור היהודי בישראל מייחסים חשיבות רבה להיבט הביטחוני, היה מפתיע לגלות כי רק 16% במדגם היהודי ראו בחיזוק צה"ל את היעד הראשון במעלה לעתידה של ישראל. ייתכן כי הדבר נובע מהתחושה שצה"ל חזק דיו או מכך שאין כרגע בציבור תחושה חזקה של איום צבאי על ישראל. כך או כך, הממצא הזה הביא אותנו לייחד כמה וכמה שאלות בסקר זה להערכת הציבור את צה"ל בהיבטים שונים.

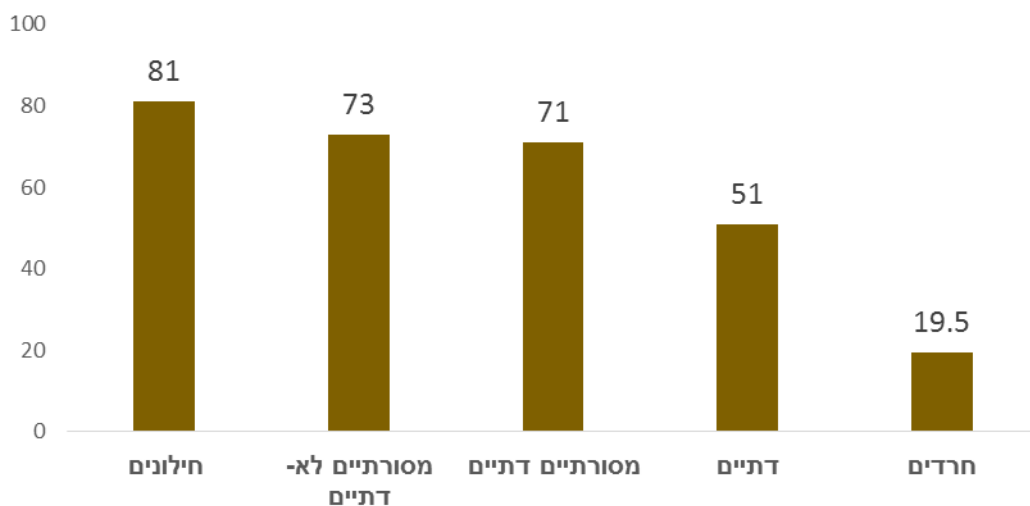
צבא העם או צבא מקצועי? ראשית, רצינו לדעת באיזו מידה צה"ל נתפס עדיין כיום כ"צבא העם", על אף שכידוע שיעור הגיוס לצה"ל אינו גבוה ויש קבוצות שלמות שאין להן נוכחות בארגון. ובכן, רוב ברור בציבור היהודי (69%) הסכימו כי צה"ל הוא אכן כיום צבא העם (לעומת 24% בקרב המרואיינים הערבים). על רקע ממצא זה אפשר אולי להסביר ממצא נוסף: 59% מהנשאלים היהודים שללו את ההצעה החוזרת בשנים האחרונות לבטל את גיוס החובה ולבסס את צה"ל כצבא מקצועי, שהמשרתים בו יראו בשירות את הבחירה המקצועית שלהם לחיים ויתוגמלו בהתאם (בקרב המרואיינים הערבים 71% צידדו בקבלת ההצעה הזו).

גיוס לכל? על רקע המהומות האחרונות בנושא גיוס חרדים, ביקשנו לדעת מה שיעור התמיכה בגיוס צעירים חרדים. בציבור היהודי מצאנו רוב גדול (69%) התומכים בכך (בציבור הערבי - 42%) תמכו. ומה באשר לגיוס צעירים ערבים לצה"ל? כשליש בציבור היהודי (32%) ו-9% בלבד בציבור הערבי בעד החלת גיוס החובה גם על צעירים ערבים. פילחנו את שאלת הגיוס לצה"ל של צעירים חרדים לפי הדתיות של המשיבים היהודים. בקרב החילונים 81% הם בעד גיוס צעירים חרדים לצה"ל, בקרב המסורתיים לגוניהם כ 73% תומכים בכך ובקרב מי שהגדירו עצמם דתיים- 51%. בקרב המרואיינים החרדים 19.5% היו בעד גיוס חרדים.

דמותו ותפקודו של צה"ל- שאלנו: איזה ציון היית נותן לצה"ל בכל אחד מהנושאים הבאים, בסולם 1-5, כאשר 1 פירושו לא מספיק ו-5 פירושו מצוין. בקרב המרואיינים היהודים ממוצע הציונים בסדר יורד היה כלהלן: ההתנהלות המוסרית בזמן פעילות מבצעית - 4.27, הכושר המבצעי הקרבי - 4.25, הציות להנהגה הפוליטית הנבחרת של המדינה - 3.90, השוויון בין גברים ונשים - 3.47, היחס לחיילים והטיפול בבעיותיהם האישיות - 3.13, ההתנהלות הכלכלית-תקציבית - 2.97. בקרב המרואיינים הערבים הסדר היה שונה מאוד: הממוצע הגבוה ביותר ניתן לצה"ל עבור הכושר המבצעי הקרבי - 3.64. לאחר מכן בסדר יורד: השוויון בין גברים לנשים - 3.52, ציות להנהגה הפוליטית הנבחרת - 3.36, היחס לחיילים - 3.32, ההתנהלות התקציבית - 3.30, ובתחתית- ההתנהלות המוסרית בעת פעילות מבצעית, ממוצע של 2.53 בלבד.

כפי שניתן לראות, בציבור היהודי שני הנושאים שקיבלו את הציונים הממוצעים הגבוהים ביותר, ללא הבדל של ממש ביניהם, הם ההתנהלות המוסרית והכושר המבצעי, במילים אחרות, לדעת הנשאלים צה"ל מצטיין בתפקודו הקרבי ובמוסריותו בעת קרב. הנושא של ציות להנהגה הפוליטית ניצב בפער מסוים אחרי נושאים אלה, מה שמעיד כי חלק מהציבור (ליתר דיוק 26.5%) סבור כי צה"ל לא תמיד פועל על פי הנחיות הדרג הפוליטי. בנושא השוויון בין נשים, המדורג במקום הרביעי, מיעוט גדול (44.5%) אינו רואה בצה"ל גוף המקפיד על שוויון מיגדרי. ציון נמוך ניתן לצה"ל בנושא היחס לחיילים והטיפול בבעיותיהם האישיות, כאשר 59% חושבים שתפקודו בנושא זה הוא בינוני ומטה. לבסוף, הדירוג הנמוך ביותר של ההתנהלות הכלכלית והתקציבית של צה"ל מעיד שהציבור ער לדיווחים על חוסר יעילות, רשלנות בשמירה על ציוד, ומקרי שחיתות של קצינים בכירים בצה"ל ובמערכת הביטחון. במילים אחרות, למרות ההערכה הגבוהה על תפקודו הקרבי ומוסריותו בשדה הקרב, הציבור היהודי אינו מוכן לתת לצה"ל אשראי בלתי מוגבל בנושאים שונים, ובעיקר בשאלת היחס לחיילים וההתנהלות הכלכלית. הציבור הערבי, שחלק מן השאלות אינן בראש מעייניו, חולק עם הציבור היהודי את הביקורת על ההתנהלות הכספית של צה"ל אבל שונה ממנו באופן קיצוני בהערכה הנמוכה של ההתנהלות המוסרית של צה"ל בעת פעילותו המבצעית.

תרשים החודש: האם אתה תומך או לא תומך בגיוס חובה של צעירים חרדים לצה"ל? (% תומכים, יהודים, לפי דתיות)

מדד המשא ומתן: 45.7 (מדגם יהודים: 43.6)

מדד השלום נערך בחסות תכנית אוונס לגישור ופתרון סכסוכים (אוניברסיטת תל אביב) ומרכז גוטמן לחקר דעת קהל ומדיניות של המכון הישראלי לדמוקרטיה. הסקר נערך בטלפון ואינטרנט על ידי מכון המחקר "מדגם" בתאריכים 31-30 באוקטובר 2017, בקרב 600 מרואיינים, המהווים מדגם ארצי מייצג של כלל האוכלוסייה הבוגרת בישראל בגילאי 18 ומעלה. טעות הדגימה המרבית לכלל המדגם - $\pm 4.1\%$ ברמת בטחון של 95%. ניתוחים סטטיסטיים: גב' יסמין אלקלעי.

<http://www.peaceindex.org>